

فهرست

درس دوم: تاریخ؛ زمان و مکان

درسنامه ۱۴
سؤالات امتحانی ۱۶
پاسخنامه ۱۵۵

درس اول: تاریخ و تاریخ‌نگاری

درسنامه ۶
سؤالات امتحانی ۹
پاسخنامه ۱۵۴

درس چهارم: پیدایش تمدن ...

درسنامه ۲۹
سؤالات امتحانی ۳۳
پاسخنامه ۱۵۹

درس سوم: باستان‌شناسی؛ در ...

درسنامه ۲۲
سؤالات امتحانی ۲۴
پاسخنامه ۱۵۷

درس ششم: یونان و روم

درسنامه ۴۹
سؤالات امتحانی ۵۳
پاسخنامه ۱۶۳

درس پنجم: هند و چین

درسنامه ۴۰
سؤالات امتحانی ۴۳
پاسخنامه ۱۶۱

درس هشتم: سپیده‌دم تمدن ایرانی

درسنامه ۶۹
سؤالات امتحانی ۷۲
پاسخنامه ۱۶۸

درس هفتم: مطالعه و کاوش در ...

درسنامه ۶۰
سؤالات امتحانی ۶۳
پاسخنامه ۱۶۶

درس دهم: اشکانیان و ساسانیان

درسنامه ۸۷
سؤالات امتحانی ۹۰
پاسخنامه ۱۷۲

درس نهم: از ورود آریایی‌ها تا ...

درسنامه ۷۷
سؤالات امتحانی ۸۰
پاسخنامه ۱۷۰

درس دوازدهم: جامعه و خانواده

درسنامه ۱۰۵
سؤالات امتحانی ۱۰۷
پاسخنامه ۱۷۷

درس یازدهم: آیین‌های کشورداری

درسنامه ۹۵
سؤالات امتحانی ۹۹
پاسخنامه ۱۷۴

درس چهاردهم: دین و اعتقادات

درسنامه ۱۱۹
سؤالات امتحانی ۱۲۱
پاسخنامه ۱۸۲

درس سیزدهم: اقتصاد و معیشت

درسنامه ۱۱۱
سؤالات امتحانی ۱۱۴
پاسخنامه ۱۸۰

درس شانزدهم: هنر و معماری

درسنامه ۱۳۳
سؤالات امتحانی ۱۳۵
پاسخنامه ۱۸۶

درس پانزدهم: زبان، علم و آموزش

درسنامه ۱۲۶
سؤالات امتحانی ۱۲۸
پاسخنامه ۱۸۴

درس پنجم

هند و چین

مشاوره: اهمیت درس پنجم مثل درس سومه؛ در نوبت اول بین ۴ تا ۱ و در نوبت دوم ۵/۱ نمره ارزش سوال میا. این چی رو نشون میدره؟ اینکه باید حواستو جمع کنی و نکات، مباحث و مفاهیم این درس رو خوب یاد بگیری تا بتونی نمره نلش رو کسب کنی. از این درس بیشتر در قالب پرسش‌هایی با پاسخ کامل و کوتاه و تستی، سوال طرح میشه ولی خب تو تمرکزت رو بذار رو کل درسنامه و از چیزهای غافل نشو. به هر حال تاریخ یه درس مفهومی - دانشیه و باید حواست به تمام جنبه‌هاش باشه.

مقدمه: در درس دوم گفتیم که اقلیم و طبیعت، وجود منابع آب کافی و ظهور کشاورزی در پیدایش تمدن‌های اولیه اثر گذار بود. جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ در هند و چین در جنوب و شرق آسیا نیز چنین تأثیری در پیدایش این دو تمدن داشتند. در این درس ذیل دو بخش به چگونگی پیدایش و گسترش آن‌ها می‌پردازیم.

هند باستان

این سرزمین دارای تمدن کهن و پرسابقه‌ای است و شامل هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی بوده است.

تمدن دره سند

طبق کاوش‌های باستانی که در سده بیستم انجام شد، گویا حدود پنج‌هزار سال پیش تمدن پیشرفته‌ای در کنار رود سند وجود داشته است. باستان‌شناسان پس از سال‌ها حفاری، شهرهای بزرگ و پرجمعیت موهنجودارو و هاراپا را در پاکستان امروزی کشف کردند. براساس شواهد باستان‌شناسی، ساکنان این دو شهر بزرگ و شهرهای کوچک بینشان (ساکنان تمدن دره سند) شهرهای خود را براساس نقشه‌های دقیق و معماری تقریباً یکسانی ساخته بودند. ۱ خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی با پهنای مشخص یکدیگر را قطع می‌کردند. ۲ ساختمان‌هایشان با معماری همسان و آجرهایی با اندازه مشخص بود. ۳ در شهرهای موهنجودارو و هاراپا چندین بنای عمومی (پرستشگاه و...) نیز وجود داشت. ۴ این شهرها مجهز به شبکه فاضلاب بودند.

بقایای شهر موهنجودارو

مشاوره: ببین آگم سوال دادند ویژگی شهرها و معماری تمدن سند را ذکر کنید. همین چهار موردی رو که برات بارنگ، مشخص کردم بنویس. این چهار مورد خیلی مهمه و حواست به نشون باشه چون انواع و اقسام سوال‌ها ارزش طرح میشه.

کشاورزی و صنعت در تمدن سند

تمدن سند متکی به کشاورزی بود (مثل مصر و بین‌النهرین) و ساکنانش در جلگه‌های آبرفتی و حاصل‌خیز اطراف رود سند به کشت گندم، جو و پنبه و پرورش دام، به‌ویژه گاو میش می‌پرداختند. همچنین نشانه‌هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی در آن منطقه به دست آمده است. بگذارید نکته‌ای بهتان بگویم: وجود برخی اشیای متعلق به تمدن‌های بین‌النهرین و ایران در کشفیات موهنجودارو و هاراپا نشان می‌دهد که این مراکز تمدنی با هم دادوستد داشتند. کشف ابزارها و ظروف و آثار هنری نشان از شکوفایی صنعت و هنر آن دوره دارد.

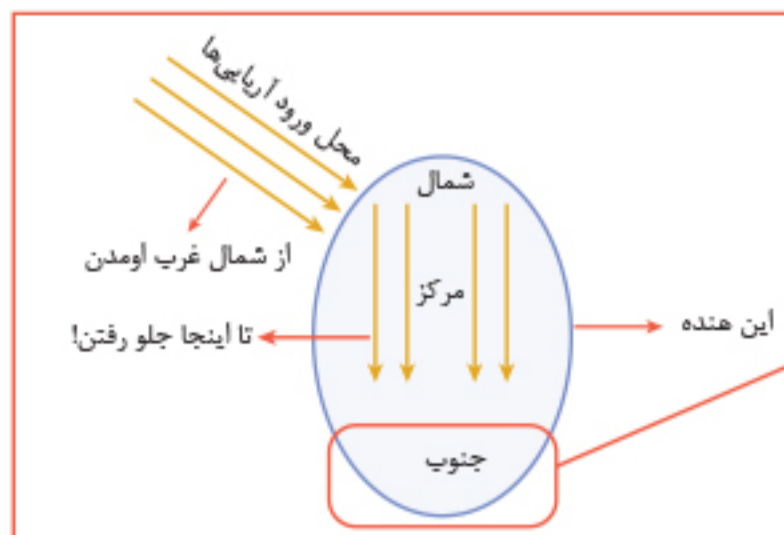
ظروف سفالی تمدن سند

نکته: درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تمدن سند چیزی نمی‌دانیم (معلول) ← لوح‌ها و نوشته‌های به دست آمده از این تمدن تاکنون رمزگشایی و خوانده نشده‌اند. (علت)

مهاجرت آریایی‌ها به هند

در حدود ۱۵۰۰ ق. م، زمانی که تمدن هند رو به انحطاط بود، دسته‌هایی از اقوام آریایی از سمت **شمال غرب** وارد هند شدند. آریاییان که مردمانی جنگجو و دارای اسب و ارابه بودند (ویژگی اصلی‌شان) به تدریج بر بخش‌های شمال هند تسلط یافتند و قدرت و نفوذشان را تا مرکز آن ناحیه گسترش دادند. اما به منطقه استوایی و مرطوب جنوب هند وارد نشدند. چرا؟ به تصویر زیر نگاه کنید.

اما بی‌خیال اینجا شدن؛ چون قومی تیره پوست به نام دراویدی‌ها تا قرن‌ها اینجا به صورت مستقل زندگی می‌کردند و آریایی‌ها هم کاری بهشون نداشتند.

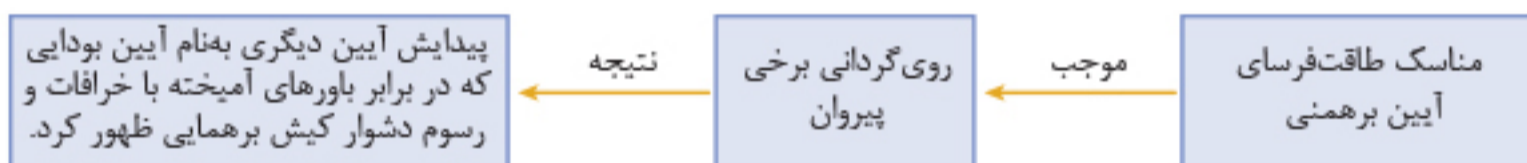
آیین برهمنی

آریایی‌هایی که به هند وارد شدند خدایان گوناگونی را به عنوان یکی از مظاهر طبیعت مانند آسمان، ماه، خورشید، باد و آتش می‌پرستیدند و مثل آریایی‌های ایرانی، به خدای **غیرمادی** و **ما فوق طبیعت** نیز عقیده داشتند.

مهم‌ترین اثر برج‌مانده درباره عقاید آریاییان هند: سروده‌هایی در ستایش آفرینش و خدایان به نام **وداها** / کهن‌ترین بخش وداها ← **ریگ ودا** / به زبان **سانسکریت (زبان مهاجران آریایی هند)**

آیین برهمنی به مرور زمان به وجود آمد و آیین پیچیده‌ای بود که به خدایان ستایش شده در وداها باور داشت و مناسک دشواری را بر پیروان خود تحمیل می‌کرد. قربانی کردن از جمله رسوم سخت و پیچیده آن بود.

نکته: برهمن کسی بود که وظیفه حفظ سرودهای وداها از گزند فراموشی و همچنین تعلیم آموزه‌های دینی و اجرای مراسم مذهبی بر عهده داشت. برهمنان به واسطه موقعیت، مقام و ثروتشان طبقه ممتاز (**کاست**) را تشکیل داده بودند.

آیین بودایی در هند

بودا از چهار حقیقت عالی سخن می‌گفت: ۱) زندگی سراسر درد و رنج بی‌پایان است. ۲) سرچشمه این درد آرزو و خواستن است. ۳) تنها با رسیدن به **نیروانا** می‌توان بر آرزو و خواستن غلبه کرد. ۴) از هشت راه مقدس می‌توان به نیروانا رسید.

هشت راه مقدس و گسترش تعالیم بودا

هشت راه: صداقت‌ورزی در ایمان، نیت، گفتار، کردار، زندگانی، کوشش، پندار و مراقبه. تعالیم بودا، با وجود مخالفت و دشمنی برهمنان، در هند رواج پیدا کرد و پس از آنجا به مناطق دیگر آسیا از جمله تبت و چین راه یافت.

سلسله‌های پادشاهی هند

برای درک و فهم چگونگی پیدایش حکومت‌های سیاسی در هند باستان به جدول زیر نگاه کنید:

سلسله‌های پادشاهی هند	
آریایی‌ها	تا چندین قرن به صورت پراکنده می‌زیستند و حکومت فراگیری تأسیس نکردند.
هخامنشیان	داریوش بزرگ قسمت‌هایی از شمال غرب هند را تصرف و آنجا را خراج‌گذار خویش کرد.
اسکندر مقدونی	پس از برانداختن هخامنشیان بخش‌های وسیعی از هند را تصرف کرد.
سلسله موریان	- با انتشار خبر مرگ اسکندر، فرماندهی هندی به نام «چندرا گوپتا» بر ضد یونانیان شورش کرد و شماری از حاکمان محلی شمال هند را مطیع خود ساخت و سلسله موریان را تأسیس نمود. - حکومت موریان در زمان فرمانروایی آشوکا به اوج قدرت و وسعت قلمرو رسید ولی همچنان جنوب هند دست دراویدی‌ها بود. - حکومت موریان پس از آشوکا ضعیف شد و سپس سلسله گوپتا روی کار آمد.

چین باستان

- کشوری پهناور در شرق آسیا و دارای آبوهوای بسیار متنوع است.
- موانع طبیعی چین را از تایلند، برمه، هند و آسیای مرکزی جدا کرده اما دره پهناور رود هوانگ‌هو در شمال، این کشور را در معرض یورش اقوام بیابان‌گرد قرار می‌داد. (مثل شبه‌جزیره سینا در شمال شرق مصر)
- جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ در چین محیط مناسبی برای کشاورزی و برپایی سکونتگاه‌های دائمی فراهم کرده بود.

ظهور تمدن

- حدود هشت‌هزار سال پیش (دوران نوسنگی) روستاییان چینی اطراف رودهای بزرگ **هوانگ‌هو (رود زرد) و یانگ‌تسه** مشغول کشاورزی بودند و ارزن، گندم، برنج و ابریشم تولید می‌کردند (مهم‌ترین محصولات) و حیوانات اهلی پرورش می‌دادند.
- در چین هم مثل سایر تمدن‌های اولیه، با تولید مازاد بر نیاز ← ۱ جمعیت افزایش یافت ۲ حدود ۱۵۰۰ ق. م زمینه پیدایش نخستین شهرها فراهم شد.

نکته: ۱ چینیان به‌سبب موقعیت ویژه جغرافیایی، کمتر تحت تأثیر و نفوذ خارجی بودند.

۲ با هند و ایران زمانی ارتباط برقرار کردند که فرهنگ و هنرشان شکوفا شد و ویژگی‌های خاص خود را یافت.

موقعیت و تحولات سیاسی

- چین نیز مانند سومر و مصر در آغاز شامل چندین دولت - شهر بود که بر هر قسمت جنگاوری حکومت می‌کرد.
- به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرار گرفتند و سلسله‌های حکومتی پدید آمدند اما تا قرن‌ها نمی‌توانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی به‌طور کامل متحد و یکپارچه کنند.
- نتیجه:** چین همچنان با تفرقه سیاسی و یورش پیاپی اقوام کوچ‌رو در مرزهای شمالی (دره رود هوانگ‌هو) مواجه بود.

شی هوانگ‌تی، نخستین امپراتور

- نام اصلی‌اش ژنگ و یکی از فرمانروایان سلسله «چهاین» بود که بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار پیروز شد و به تفرقه و تجزیه سیاسی چین پایان داد و حکومت نیرومندی ایجاد کرد.
- او عنوان شی‌هوانگ‌تی (**به معنای امپراتور اول**) را که پیش از آن مخصوص **خدایان و قهرمانان اساطیری** بود، برای خود برگزید.

اقدامات شی هوانگ‌تی

- تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد و شبکه گسترده‌ای از جاده‌ها ساخت: با هدف تسلط بیشتر بر حکومت مرکزی
- مقیاس وزن‌ها و اندازه‌ها و عیار سکه‌ها را یکسان کرد: با هدف رونق تجارت
- تکمیل دیوار بزرگ چین که فرمانروایان پیش از او برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد ساخته بودند. شی هوانگ‌تی بخش‌های مختلف این دیوار را به یکدیگر متصل کرد تا دژی به طول ۲۴۰۰ کیلومتر با ۲۵۰۰۰ برج نگهبانی در مرز شمال چین (نقطه ضعف ورود به چین) شکل بگیرد.

سلسله هان

- پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی، چین دچار آشوب و ضعف داخلی شد و مدتی بعد سلسله هان روی کار آمد.
- چین در این دوره پیشرفت‌های زیادی کرد و چینیان به ابداعات و اختراعات مهمی دست یافتند.
- سلسله هان با گسترش قلمرو از جنوب و غرب، با کشورهای مثل ایران ارتباط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی برقرار کرد.
- جاده‌ای که امروزه معروف به **جاده ابریشم** است و چین را از طریق ایران به اروپا متصل می‌کند، در دوره هان (چین) و اشکانی (ایران) گشایش یافت.

مشاوره: ببین تا الان تو چهار تاملر رو شناختی: ۱. بین‌النهرین ۲. مصر ۳. هند ۴. چین. بیا یه بار همه ویژگی‌هاشون رو در ذهنت مرور کن: مثلاً عامل پیدایش تمدن هر یک بهتر تیب دو رود دجله و فرات، رود نیل، رود سند و رود هوانگ‌هو و یانگ‌تسه بود. اینا رو من گفتم، بقیه‌ش رو اینجا بنویس:

آیین و اندیشه کنفوسیوس

- در عصر باستان تعدادی از اندیشمندان و فیلسوفان چینی اصول و آیینی برای اداره جامعه و حکومت عرضه کردند.
- یکی از برجسته‌ترینشان کنفوسیوس بود که **چند قرن پیش از شی هوانگ‌تی** می‌زیست.
- اساس تعالیم کنفوسیوس چه بود؟** او بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و درباره دین یا خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است. اساس تعالیم او این بود: ۱ مردم چطور رفتار کنند. ۲ حاکمان چگونه رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند.

مخالفت با کنفوسیوس

شی‌هوانگ‌تی به شدت با عقاید کنفوسیوس مخالف بود و دستور داد آثارش را بسوزانند و حکیمان پیرو او را نابود کنند. با مرگ شی‌هوانگ‌تی و روی کار آمدن سلسله هان، اندیشه و آیین کنفوسیوس دوباره رواج یافت و تعلیم داده شد.

حکومت هان و عقاید کنفوسیوس

یکی از اقدامات مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار در تاریخ چین تبدیل شد، انتخاب مأموران دولتی بر پایه اصول و تعالیم کنفوسیوس بود. براساس این اصول، افراد در چهارچوب توانمندی و شایستگی‌های خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی‌های خانوادگی، به خدمت گرفته می‌شدند. کسانی که داوطلب خدمات دولتی بودند، لازم بود در آزمون‌های مختلف شرکت کنند تا استعداد و صلاحیت خود را ثابت کنند.

نکته: در دوران سلسله هان، آیین بودایی به چین راه یافت و به تدریج در کنار آیین کنفوسیوس و دیگر آیین‌ها مورد پذیرش بخشی از مردم قرار گرفت.

سؤالات امتحان

بخش اول: هند باستان

سؤالات صحیح و غلط

۴۶۵. جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ هند و چین در غرب آسیا، زادگاه تمدن‌های کهن بوده است.
۴۶۶. هند باستان شامل هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی بوده است.
۴۶۷. حدود هفت‌هزار سال پیش تمدن پیشرفته‌ای در کنار رود سند وجود داشت.
۴۶۸. تمدن سند متکی بر تجارت و دریانوردی بود.
۴۶۹. مهم‌ترین اثر برجای مانده درباره دراویدی‌ها، وداهاست.
۴۷۰. برهمنان هند به واسطه موقعیت مذهبی، مقام و ثروتشان طبقه کاست را تشکیل داده بودند.
۴۷۱. نخستین شهرها در چین حدود ۱۵۰۰ ق.م شکل گرفت.
۴۷۲. هند در زمان کورش هخامنشی باج‌گزار ایران گردید.
۴۷۳. آشوکا قدرتمندترین فرمانروای سلسله موریای بود.
۴۷۴. پس از سلسله موریای، سلسله چندرا گوپتا به تدریج قدرت را در هند به دست گرفت.

سؤالات وصل کردنی

۴۷۵. هریک از هبارت‌های سمت راست که درباره عقاید و آیین برهمنی است، با یکی از هبارت‌های ستون سمت چپ مرتبط است؛ آن‌ها را به هم وصل کنید. (در ستون سمت چپ دو مورد اضافه است.)

الف) کهن‌ترین بخش وداها	☐	☐	۱- دراویدی
ب) طبقه ممتاز برهمنان	☐	☐	۲- کاهنان
ج) وظیفه حفظ سروده‌های وداها بر عهده آنان بود.	☐	☐	۳- ریگ‌ودا
	☐	☐	۴- کاست
	☐	☐	۵- برهمنان

۴۷۶. هر یک از هبارت‌های سمت راست و چپ با هم مرتبط و درباره تمدن هند باستان است؛ آن‌ها را به هم وصل کنید. (دو مورد در ستون سمت چپ اضافی است.)

الف) مؤسس سلسله موریای بود.	☐	☐	۱- سانسکریت
ب) در جنوب هند می‌زیستند.	☐	☐	۲- ریگ ودا
ج) از شمال غرب وارد هند شدند.	☐	☐	۳- اور
د) این شهر مجهز به شبکه فاضلاب بود.	☐	☐	۴- دراویدی‌ها
ه) زبان مهاجران آریایی هند است.	☐	☐	۵- موهنجودارو
	☐	☐	۶- آریایی‌ها
	☐	☐	۷- چندرا گوپتا

سؤالات جای خالی

۴۷۷. شهرهای بزرگ و پرجمعیت ..... و ..... در پاکستان امروزی واقع شده است.
۴۷۸. ساکنان تمدن سند در جلگه‌های حاصل‌خیز اطراف ..... به کشاورزی مشغول بودند. (رود سند - رود زرد)
۴۷۹. آریایی‌ها حدود ..... ق. م وارد هند شدند. (۲۵۰۰ - ۱۵۰۰ - ۳۵۰۰)
۴۸۰. نواحی استوایی ..... هند زیر سلطه مهاجران آریایی درنیامد. (شمال - جنوب - شمال غربی)
۴۸۱. ریگ ودا به زبان ..... است.
۴۸۲. آیین ..... مهم‌ترین آیینی بود که در برابر کیش برهمنی ظهور کرد. (بودایی - کنفوسیوس)
۴۸۳. تعالیم بودا به تدریج به مناطق دیگری از آسیا از جمله ..... و ..... راه یافت.
۴۸۴. داریوش هخامنشی قسمت‌هایی از ..... هند را تصرف و آنجا را خراج‌گزار خویش کرد. (شمال غربی - شمال شرقی)

سؤالات چهارگزینه‌ای

۴۸۵. هند باستان شامل کدام کشورهای امروزی است؟
- (۱) هند و پاکستان
- (۲) هندوستان، بنگلادش و بخش‌های وسیعی از پاکستان
- (۳) ایران، هند و پاکستان
- (۴) بنگلادش، ایران و بخش وسیعی از پاکستان
۴۸۶. تمدن سند چند هزار سال پیش تأسیس شد؟
- (۱) پنج
- (۲) هفت
- (۳) هشت
- (۴) سه
۴۸۷. آریایی‌ها در چه زمانی و از کدام قسمت وارد هند شدند؟
- (۱) ۷۰۰۰ سال پیش - جنوب غرب
- (۲) ۱۲۰۰۰ سال پیش - شمال غرب
- (۳) ۱۵۰۰ ق. م - شمال غرب
- (۴) ۷۰۰۰ ق. م - جنوب غرب
۴۸۸. کدام گزینه درباره تمدن سند درست است؟
- (۱) در بقایای تمدن سند شواهدی از دادوستد با ایران وجود دارد.
- (۲) جاده ابریشم در زمان شکوفایی تمدن سند گشایش یافت.
- (۳) در زمان آشوکا تمدن سند به اوج قدرت سیاسی و وسعت قلمرو رسید.
- (۴) آریایی‌ها در زمان شکوفایی و رونق تمدن سند به آن سرزمین وارد شدند.
۴۸۹. نخستین حکومت سیاسی و فراگیر هند چه نام داشت و مؤسس آن که بود؟
- (۱) موريا - چندراگوپتا
- (۲) گوپتا - آشوکا
- (۳) موريا - آشوکا
- (۴) گوپتا - چندراگوپتا
۴۹۰. کدام پادشاه هخامنشی بخش‌هایی از هند را تصرف کرد و باج‌گزار خویش نمود؟
- (۱) داریوش سوم
- (۲) کوروش دوم
- (۳) داریوش اول
- (۴) کوروش کوچک
۴۹۱. دو شهر موهنجودارو و هاراپا در کدام سرزمین امروزی واقع شده بودند؟
- (۱) پاکستان
- (۲) بنگلادش
- (۳) تبت
- (۴) هندوستان
۴۹۲. مهم‌ترین آیینی که در برابر خرافات و رسوم دشوار آیین برهمنی به وجود آمد، چه نام داشت؟
- (۱) کنفوسیوس
- (۲) مسیحیت
- (۳) بودایی
- (۴) زرتشتی
۴۹۳. کدام یک از تعالیم زیر دارای چهار حقیقت عالی و هشت راه مقدس است؟
- (۱) برهمنی
- (۲) کنفوسیوس
- (۳) مسیحیت
- (۴) بودایی
۴۹۴. کدام گزینه درباره حکومت موريا نادرست است؟
- (۱) در زمان فرمانروایی آشوکا به اوج قدرت رسید.
- (۲) این حکومت را موريا تأسیس کرد.
- (۳) وسعت این حکومت شامل سرتاسر هند به‌جز جنوب بود.
- (۴) پس از زوال این حکومت، سلسله گوپتا بر هند فرمان راند.

سؤالات کوتاه‌پاسخ

۴۹۵. چه عاملی نشان‌دهنده وجود رابطه میان شهرهای هند باستان با تمدن ایران است؟
۴۹۶. چه کسی سلسله موريا را تأسیس کرد؟
۴۹۷. آریایی‌ها حدود چه سالی و از چه قسمتی وارد هند شدند؟
۴۹۸. ویژگی اصلی آریایی‌ها چه بود؟

۴۹۹. برهمنان چه وظایفی داشتند؟

۵۰۰. ویژگی مناسک آیین برهمنی چه بود؟

۵۰۱. هشت راه مقدس آیین بودا را نام ببرید.

۵۰۲. وضعیت سیاسی هند در زمان آریاییان چگونه بود؟

۵۰۳. چندرا گوپتا چگونه سلسله موریایا را تأسیس کرد؟

۵۰۴. کهن‌ترین بخش وداها چه نام دارد و به چه زبانی است؟

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی

۵۰۵. کاست:

۵۰۶. وداها:

۵۰۷. موهنجودارو و هاراپا:

۵۰۸. سانسکریت:

۵۰۹. برهمنی:

مقایسه پدیده‌های تاریخی

۵۱۰. وضعیت سیاسی سلسله موریایا در زمان آشوکا و پس از آن مقایسه کنید.

۵۱۱. چگونگی به قدرت رسیدن چندرا گوپتا و سارگن (فرماتروای آکدی‌ها) را با هم مقایسه کنید.

۵۱۲. وضعیت سیاسی هند در زمان داریوش هخامنشی و پس از اسکندر مقدونی، چگونه بود؟

۵۱۳. اوضاع مذهبی در زمان برهمنان در هند را با وضعیت مذهبی تمدن سومر مقایسه کنید.

۵۱۴. وظایف برهمنان را با کاهنان سومری مقایسه کنید.

اظهار نظر و قضاوت

۵۱۵. به نظر شما، چرا پیروان آیین برهمنی از آن روی برگرداندند؟

۵۱۶. به نظر شما، چرا تعالیم بودا در هند رواج یافت؟

۵۱۷. به نظر شما، چرا تمدن سند متکی بر کشاورزی بود؟

۵۱۸. به نظر شما، چرا آریایی‌ها در هند حکومت فراگیر تأسیس نکردند؟

۵۱۹. به نظر شما، چرا آریایی‌ها توانستند بر هند مسلط شوند؟

توصیف، فهرست و طبقه‌بندی اجزا یا ویژگی‌های پدیده‌های تاریخی

۵۲۰. دستاوردهای مهم تمدن سند را فهرست کنید.

۵۲۱. نام دو سلسله محلی در تمدن هند باستان را نام ببرید.

۵۲۲. ویژگی‌های معماری در تمدن سند را ذکر کنید.

۵۲۳. برخی از محصولات کشاورزی تمدن سند را نام ببرید.

۵۲۴. چهار حقیقت عالی بودا را بیان کنید.

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

– متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید.

«با استقرار آریایی‌ها در هند و شکل‌گیری آیین برهمنی، نظام طبقاتی بسته و تبعیض‌آمیزی در آن کشور به وجود آمد که به کاست معروف شده بود.

نظام کاستی به همراه آیین برهمنی، دو عامل بسیار مهم و مؤثر در تاریخ هند بودند.»

۵۲۵. نظام طبقاتی در هند پس از چه رویدادی شکل گرفت؟

۵۲۶. دو عامل مهم و اثرگذار در تاریخ هند را نام ببرید.

سؤالات تشریحی (علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای تاریخی)

۵۲۷. اقتصاد مردم در تمدن سند بر چه فعالیت‌هایی استوار بود؟

۵۲۸. دربارهٔ عقاید اولیهٔ آریایی‌هایی که به هند وارد شدند، توضیح دهید.

۵۲۹. دو تصویر روبه‌رو مربوط به کدام تمدن است؟ درباره آن توضیح دهید.

۵۳۰. درباره عقاید آیین برهمنی توضیح دهید.

۵۳۱. به ترتیب زمانی، حکومت‌ها و قدرت‌های سیاسی‌ای را که پس از تمدن سند در هند روی کار آمدند، نام ببرید.

من کیستم؟

۵۳۲. از شاهان هخامنشی هستیم و هند را باج‌گذار خود ساختیم.

۵۳۳. من علیه یونانی‌ها سر به شورش برداشتم و حاکمان محلی هند را مطیع خود ساختم و سلسله موریایا را تأسیس کردم.

۵۳۴. عقاید من لرزه بر اندام برهمنان انداخت و بسیاری از هندی‌ها را از ایشان روی‌گردان ساختم.

۵۳۵. پس از من سلسله موریایا ضعیف شد.

یک گام فراتر

۵۳۶. فرض کنید باستان‌شناس هستید و می‌خواهید به ارتباطات و دادوستدهای میان تمدن سند با سایر نواحی بپردازید. منبع شما چه خواهد بود؟

۵۳۷. آیا می‌توانیم درباره اوضاع سیاسی و اجتماعی تمدن سند چیزی بنویسیم؟ چرا؟

۵۳۸. فرض کنید یک هندی هستید و در هندوستان عهد باستان زندگی می‌کنید. میان آیین برهمنی و بودایی کدام را انتخاب می‌کنید؟ چرا؟

بخش دوم: چین باستان

سوالات صحیح و غلط

۵۳۹. سلسله گوپتا را شی‌هوانگ‌تی به اوج قدرت رساند.

۵۴۰. دره پهناور رود یانگ تسه، کشور چین را در معرض یورش اقوام بیابان‌گرد قرار داده است.

۵۴۱. ژنگ مؤسس سلسله هان در چین بود.

۵۴۲. در دوران نوسنگی، گروه‌هایی از مردم روستاتشین چین مشغول کشاورزی بودند.

۵۴۳. شی‌هوانگ‌تی به معنای امپراتور اول است.

۵۴۴. دیوار بزرگ چین برای محافظت از مرزهای شمالی آن کشور شکل گرفت.

۵۴۵. در دوران سلسله هان، آیین بودایی به چین راه یافت.

سوالات وصل کردنی

۵۴۶. هر یک از عبارات سمت چپ و راست که درباره اوضاع سیاسی هند و چین است، با هم مرتبط‌اند؛ آن‌ها را به هم وصل کنید. (دو مورد از ستون سمت چپ اضافی است.)

الف) فرمانروای سلسله چهاین	☐	۱- هان	☐
ب) مؤسس سلسله موریایا	☐	۲- چندرا گوپتا	☐
ج) نام دیگر شی‌هوانگ‌تی	☐	۳- ریگ ودا	☐
د) ترویج‌دهنده عقاید کنفوسیوس	☐	۴- ژنگ	☐
ه) رواج هم‌زمان با آیین کنفوسیوس	☐	۵- شی‌هوانگ‌تی	☐
	☐	۶- آشوکا	☐
	☐	۷- بودا	☐

۵۴۷. هر یک از عبارتهای سمت راست که دربارهٔ اوضاع جغرافیایی و اجتماعی چین است، با یکی از عبارتهای سمت چپ مرتبط است. آن‌ها را به هم وصل کنید. (یک مورد از ستون سمت چپ اضافه است.)

الف) نام دیگر هوانگ هو	☐	☐	۱- ابریشم
ب) عامل افزایش جمعیت	☐	☐	۲- گاو میش
ج) اساس اقتصاد	☐	☐	۳- رود زرد
د) از جمله محصولات کشاورزی و دامی	☐	☐	۴- کشاورزی
	☐	☐	۵- تولید مازاد

سوالات جای خالی

۵۴۸. ژنگ، هنوان ..... را برای خود برگزید. (شی هوانگ تی - شانگ)
۵۴۹. درهٔ پهناور رود ..... در شمال چین، نقطه ضعف این کشور بود. (هوانگ هو - یانگ تسه)
۵۵۰. یکی از برجسته‌ترین اندیشمندان چینی ..... بود که دربارهٔ خدایان چینی کمتر سخنی گفته است.
۵۵۱. آیین ..... در زمان سلسلهٔ هان به چین راه یافت. (بودا - برهمن - مسیحیت)
۵۵۲. شی هوانگ تی به شدت با اندیشه‌های ..... مخالفت می‌کرد. (کنفوسیوس - مسیحیت)
۵۵۳. چین مانند ..... و ..... در آغاز شامل چندین دولت - شهر بود.
۵۵۴. چین کشوری پهناور و در جهت ..... آسیا با آب‌وهوایی متنوع است. (شرقی - غربی)
۵۵۵. ..... و ..... پیرامون رودهای بزرگ چین، محیط مناسبی برای کشاورزی و برپایی سکونتگاه‌های دائمی بود.

سوالات کوتاه پاسخ

۵۵۶. موانع طبیعی چین را از چه نواحی جدا کرده است؟
۵۵۷. وجود درهٔ پهناور رود هوانگ هو در شمال چین چه پیامدی داشت؟
۵۵۸. دیوار بزرگ چین در زمان چه کسی تکمیل شد؟
۵۵۹. براساس کاوش‌های باستانی، مردم چین در چه دوره‌ای مشغول کشاورزی بودند؟
۵۶۰. به کدام دلیل چین کمتر تحت نفوذ و تأثیر خارجیان قرار داشت؟
۵۶۱. چینیان در چه زمانی با هند و ایران ارتباط برقرار کردند؟
۵۶۲. شی هوانگ تی چه کسی بود؟
۵۶۳. پیش از ژنگ، هنوان شی هوانگ تی برای چه کسانی استفاده می‌شد؟
۵۶۴. هدف شی هوانگ تی از نوسازی تشکیلات اداری و مالیاتی چه بود؟
۵۶۵. هدف شی هوانگ تی از یکسان کردن هیار سکه‌ها و مقیاس وزن و اندازه چه بود؟
۵۶۶. پس از مرگ شی هوانگ، چین دچار چه وضعیتی شد؟
۵۶۷. کدام اندیشمند چینی چند قرن پیش از شی هوانگ تی می‌زیست؟

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی

۵۶۸. شی هوانگ تی:
۵۶۹. دیوار بزرگ چین:

مقایسهٔ پدیده‌های تاریخی

۵۷۰. وضعیت کشاورزی در چین و هند متکی بر چه بود؟ مقایسه کنید.
۵۷۱. اوضاع سیاسی چین در آغاز را با سومر و مصر مقایسه کنید.
۵۷۲. چگونگی رواج آیین بودایی در هند را با چین مقایسه کنید.
۵۷۳. وضعیت سیاسی چین قبل و بعد از قدرت گرفتن شی هوانگ تی را مقایسه کنید.
۵۷۴. شخصیت سیاسی شی هوانگ تی را با حمورابی مقایسه کنید.
۵۷۵. مناطق خطرناک و حساس تمدن مصر و چین را که ممکن بود این دو سرزمین را در معرض یورش خارجیان قرار دهد، ذکر کنید.

🕒 اظهار نظر و قضاوت

۵۷۶. به نظر شما، چین از کدام قسمت در معرض خطر یورش اقوام بیابان‌گرد قرار داشت؟
۵۷۷. به نظر شما، چرا در آغاز تا قرن‌ها چین دچار تفرقه سیاسی و اجتماعی بود؟
۵۷۸. به نظر شما، چرا ژنگ عنوان شی هوانگ‌تی را برای خود برگزید؟
۵۷۹. به نظر شما، چرا چین کمتر تحت تأثیر و نفوذ خارجیان بوده است؟
۵۸۰. به نظر شما، شی هوانگ‌تی چگونه توانست به تفرقه سیاسی در چین پایان دهد؟
۵۸۱. به نظر شما، چه تحولاتی در زمان سلسله هان توانست چین را دگرگون کند؟

🕒 کاربرست شواهد و مدارک تاریخی

- متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید.
- «کنفوسیوس از پنج نوع رابطه که نیاز به توجه دارد سخن گفته است: روابط فرمانروا و فرمانبر، والدین و فرزندان، برادر بزرگ‌تر و کوچک‌تر، زن و شوهر، دوست با دوست. او احترام را مبنای این روابط شمرده است و عقیده داشته که خانواده اساس نظام اجتماعی و سیاسی است.»
۵۸۲. از نظر کنفوسیوس مبنای تمام روابط چه بود؟
۵۸۳. بنا بر عقیده کنفوسیوس، اساس نظام اجتماعی و سیاسی چیست؟

🕒 سؤالات تشریحی (علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای تاریخی)

۵۸۴. نتایج تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی در چین را بنویسید.
۵۸۵. به کدام دلیل چین تا مدت‌ها دچار تفرقه سیاسی و یورش‌های پیاپی اقوام کوچ‌رو بود؟ توضیح دهید.
۵۸۶. معنای عنوان شی هوانگ‌تی چیست و در ابتدا مخصوص چه مواردی بود؟
۵۸۷. مهم‌ترین اقدامات شی هوانگ‌تی را ذکر کنید.
۵۸۸. پیامد گسترش قلمرو چین در زمان هان چه بود؟ یک مثال بزنید.
۵۸۹. کنفوسیوس که بود و تعالیم او بر چه اساسی استوار بود؟
۵۹۰. درباره وضعیت عقاید کنفوسیوس در زمان شی هوانگ‌تی توضیح دهید.
۵۹۱. درباره یکی از اقدامات سلسله هان که تا به امروز به سنتی ماندگار در چین تبدیل شده است، توضیح دهید.

🕒 من کیستم؟

۵۹۲. من، از فرمانروایان سلسله چه‌این هستم که سرتاسر چین را یک‌پارچه ساختم.
۵۹۳. من کسی هستم که مدت‌ها پیش از شی هوانگ‌تی می‌زیستم اما او به شدت با عقاید مخالف بود.

🕒 یک گام فراتر

۵۹۴. اگر در زمان سلسله هان در چین زندگی می‌کردید، چگونه می‌توانستید صلاحیت خود را برای کسب‌وکارهای دولتی اثبات کنید؟
۵۹۵. اگر کسی بودید که به کنفوسیوس عقیده داشتید و از او پیروی می‌کردید، در کدام دوره از سلسله‌های چین، روی آرامش به خود نمی‌دیدید؟
۵۹۶. فرض کنید شما می‌خواهید به چین یورش ببرید؛ از کدام قسمت وارد می‌شوید؟ ممانعتان چیست؟

بخش دوم

آزمون‌ها

تألیفی	سؤالات امتحانی نوبت اول		
تاریخ: / /	مدت امتحان: ۸۰ دقیقه	رشته: علوم انسانی	درس: تاریخ ۱ (دهم)

ردیف	سؤالات	نمره
۱	به خاطر بیاورید. الف) جمله‌های درست یا نادرست را مشخص کنید. ۱- تدوین خدای‌نامه‌ها در زمان اشکانیان دلالت بر علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم دارد. ☒ ☒ ۲- حفاری یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسان و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است. ☒ ☒ ب) کدام یک از گزینه‌های سمت چپ با شماره‌های سمت راست در ارتباط است؟ هریک از عبارات‌های سمت راست مربوط به ویژگی‌های عقیدتی و مذهبی یکی از تمدن‌های باستانی سمت چپ است: آن‌ها را به هم وصل کنید. (در ستون سمت چپ دو مورد اضافه است.) الف) به زندگی پس از مرگ باور داشتند. ☐ ☒ ب) درباره دین یا خدایان این تمدن خیلی کم سخن گفته شده است. ☒ ☐ ج) زئوس در رأس خدایانشان بود. ☒ ☐ ۱- هند ☒ ☐ ۲- مصر ☒ ☐ ۳- چین ☒ ☐ ۴- یونان ☒ ☐ ۵- روم ☒ ☐ ج) جاهای خالی را با کلمات مناسب تکمیل کنید. (دو مورد اضافی است.) (پریکلس - اکتاوین - کراسوس - اسپارتاکوس) ۱- آتن به رهبری ..... که سیاستمداری آزادی‌خواه بود، در مسیر پیشرفت و توسعه‌طلبی سیاسی و نظامی گام برداشت. ۲- در نبرد حران، ..... سردار مشهور روم با سیاهی بزرگ و مجهز، از سپاه ایران شکست خورد و کشته شد. د) گزینه‌های مناسب را انتخاب کنید. ۱- تا پیش از کدام یک از رخدادهای زیر، ایرانیان آگاهی و درک محدودی از تاریخ و تمدن باستانی خود داشتند؟ ۱ ☐ چاپ نخستین روزنامه و ظهور نهضت ترجمه ☐ ۲ خوانده شدن خط میخی و آغاز کاوش‌های باستانی ۳ ☐ چاپ نخستین روزنامه و آغاز کاوش‌های باستانی ☐ ۴ خوانده شدن خط میخی و ظهور نهضت ترجمه ۲- جنبش اجتماعی و اقتصادی مزدک در زمان کدام پادشاه ساسانی ظهور کرد؟ ۱ ☐ قباد یکم ☐ ۲ خسرو انوشیروان ☐ ۳ خسرو پرویز ☐ ۴ هرمز چهارم ۳- براساس کدام یک از منابع زیر می‌فهمیم که در زمان هخامنشیان کارگاه‌هایی تولیدی متعلق به خاندان شاهی وجود داشته است؟ ۱ ☐ کتیبه بیستون ☐ ۲ لوح‌های گلی کشف‌شده از تخت جمشید ۳ ☐ سالنامه‌های آشوری ☐ ۴ مطالب مندرج در کتاب مقدس و تورات ه) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. ۱- یهودیان در کدام دوره از حکومت‌های باستانی ایران، این سرزمین را پناهگاه خود می‌پنداشتند؟ ۲- چرا دوره ساسانیان در تاریخ دین زرتشتی اهمیت بسزایی دارد؟	۳
۲	تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی الف) تاریخ: ب) خط زمان:	۲
۳	مقایسه پدیده‌های تاریخی الف) یکی از تفاوت‌های عقاید آریاییان با سومریان را ذکر و آن‌ها را با هم مقایسه کنید. ب) وضعیت زنان ایلامی را با زنان یونانی مقایسه کنید.	۲

تألیفی

سؤالات امتحانی نوبت اول

تاریخ: / /

مدت امتحان: ۸۰ دقیقه

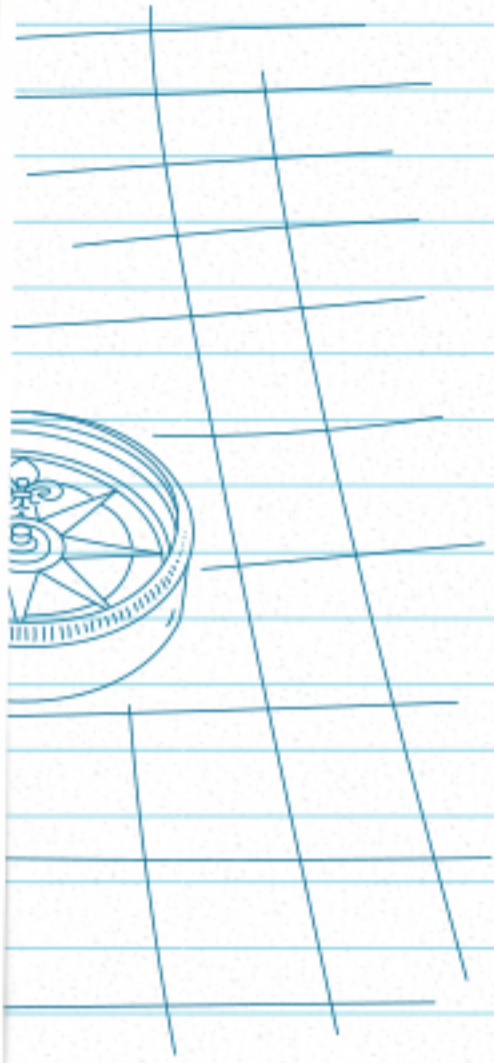
رشته: علوم انسانی

درس: تاریخ ۱ (دهم)

ردیف	سؤالات	نمره
۴	اظهار نظر و قضاوت الف) به نظر شما، چرا تمدن چین نسبت به سایر تمدن‌های باستانی کمتر تحت تأثیر و نفوذ خارجی بوده است؟ ب) به نظر شما، چرا یکی از ویژگی‌های مهم تمدن ایلامی و در واقع تمدن کهن ایرانی، مقام و منزلت والای زن است؟	۲
۵	توصیف، فهرست، طبقه‌بندی اجزا یا ویژگی‌های پدیده‌های تاریخی الف) عمده‌ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان را نام ببرید. ب) مراحل کار باستان‌شناسی را نام ببرید. ج) سه مورد از فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ را ذکر کنید.	۳
۶	کار بست شواهد و مدارک تاریخی متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید. «بر اساس برخی شواهد باستان‌شناختی و تاریخی، حضرت ابراهیم احتمالاً حدود چهار هزار سال پیش در اور (یکی از شهرهای سومر) به دنیا آمده است. او در این شهر مبارزه خود را بر ضد ستاره پرستی و بت پرستی آغاز کرد.» الف) حضرت ابراهیم در کدام شهر سومری به دنیا آمده است؟ ب) حضرت ابراهیم در محل تولدش به مبارزه با چه عقایدی پرداخت؟	۵/۰
۷	سؤالات تشریحی (علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای تاریخی) عقاید مزدک چه بود و سرانجام وی چه شد؟	۱/۵
۸	درباره جایگاه آتش در دین زرتشتی و نیز دوران ساسانی، توضیح دهید.	۱
۹	درباره چگونگی تأسیس امپراتوری سارگن و نیز پیامد شکل‌گیری آن توضیح دهید.	۲
۱۰	گوسان‌ها چه نقش فرهنگی‌ای در تاریخ ایران در عصر اشکانیان داشتند؟	۱
۱۱	وضعیت موسیقی در دوره ساسانیان چگونه بود؟	۱
۱۲	طبقه حاکم در دوره اشکانیان از چه کسانی تشکیل شده بود؟	۱
	جمع نمره	۲۰

بخش سوم
پاسخنامه

۴۸۸. گزینه «۱»: بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ جاده ابریشم در زمان سلسله هان گشایش یافت. ۳ در زمان آشوکا سلسله موریان به اوج قدرت رسید. ۴ آریایی‌ها زمانی که تمدن سند رو به ضعف و انحطاط بود به آن سرزمین وارد شدند.
۴۸۹. گزینه «۱» ۴۹۱. گزینه «۱» ۴۹۳. گزینه «۴»
 ۴۹۰. گزینه «۳» ۴۹۲. گزینه «۳»
 ۴۹۴. گزینه «۲»: پس از مرگ اسکندر، چندرا گوپتا قیام و حکومت موریان را تأسیس کرد.
۴۹۵. وجود برخی اشیای متعلق به مراکز تمدنی بین‌النهرین و ایران در کشفیات موهنجودارو و هاراپا
۴۹۶. چندرا گوپتا ۴۹۷. ۱۵۰۰ - شمال غرب
 ۴۹۸. جنگاور و دارای اسب و ارابه بودند.
 ۴۹۹. حفظ سرودهای وداها از گزند فراموشی، تعلیم آموزه‌های دینی و اجرای آداب مذهبی
 ۵۰۰. تحمیل آداب و مناسک دشوار
 ۵۰۱. صداقت‌ورزی در ایمان، نیت، گفتار، کردار، زندگانی، کوشش، پندار و مراقبه
 ۵۰۲. چون آریایی‌های به‌صورت پراکنده می‌زیستند، بنابراین حکومت فراگیری در این دوره وجود نداشت.
 ۵۰۳. پس از مرگ اسکندر، چندرا گوپتا علیه یونانیان شورش کرد، حاکمان محلی شمال هند را مطیع خود ساخت و حکومت موریان را تأسیس نمود.
 ۵۰۴. ریگ ودا - سانسکریت (زبان آریایی‌های مهاجر هند)
 ۵۰۵. طبقه ممتازی بود که برهمنان به‌واسطه مقام و موقعیت مذهبی خویش ایجاد کرده بودند.
 ۵۰۶. مهم‌ترین اثر برجای مانده از عقاید آریاییان هند، سروده‌هایی در ستایش آفرینش و خدایان است.
 ۵۰۷. دو شهر بزرگ و پرجمعیت تمدن دره سند باستان.
 ۵۰۸. زبان آریاییان مهاجر هند و البته ریگ‌وداها.
 ۵۰۹. برهمنی آیینی پیچیده در هند بود که در آن به خدایان متعددی که در وداها ستایش شده بودند، باور داشتند و آداب و مناسک دشواری را بر پیروان خود تحمیل می‌کردند.
 ۵۱۰. حکومت موریان در زمان فرمانروایی آشوکا به اوج قدرت رسید و قلمرو خود را به سرتاسر هند، به‌جز قسمت‌های جنوبی آن گسترش داد. پس از مرگ او حکومت موریان ضعیف شد و کم‌کم سلسله گوپتا بر هند تسلط یافت.
 ۵۱۱. چندرا گوپتا پس از مرگ اسکندر و از طریق شورش علیه یونانیان و مطیع ساختن حاکمان محلی قدرت را به‌دست گرفت اما سارگن تقریباً از طریق تسلط بر کشور - شهرهای سومری پس از توسعه نفوذ در سرتاسر بین‌النهرین به فرمانروایی رسید.
 ۵۱۲. هند در زمان داریوش بزرگ باج‌گزار بود زیرا داریوش بخش‌های شمال غربی آن را تصرف کرده بود اما اسکندر بخش‌های وسیعی از این سرزمین را تصرف کرده بود.
 ۵۱۳. آیین برهمنی به خدایان متعددی که در وداها ستایش شده بود باور داشت و آداب مناسک دشواری را بر پیروان خود تحمیل می‌کرد که قربانی کردن از جمله رسوم دشوارش بود. از آن طرف، سومریان خدایان متعددی را می‌پرستیدند و برای آن‌ها قربانی می‌دادند و معتقد بودند که خدایان انسان را برای خدمت به خود آفریده‌اند و اگر انسان کوتاهی کند، مجازات می‌شود.
 ۵۱۴. کاهنان سومری علاوه بر پیشوایی دینی تا مدتی رهبری سیاسی را بر عهده داشتند اما برهمنان مسئول حفظ وداها از گزند و فراموشی و تعلیم آموزه‌های دینی و اجرای مراسم مذهبی بودند.

۴۵۴. ساکنان بین‌النهرین تمدنی عظیم را پی‌ریزی کردند که در زمینه‌های مختلف از جمله سیاست و حکومت، قانون‌گذاری، معماری و شهرسازی، هنر، صنعت و خط به پیشرفت‌های چشمگیری دست یافت و بر تمدن‌های پس از خود اثر گذاشت.
۴۵۵. آب نیل هر سال بر اثر ذوب‌شدن برف‌ها و باریدن باران‌های بهاری آرام‌آرام بالا می‌آید و سواحل پست را فرامی‌گیرد: سپس آهسته‌آهسته پس‌می‌نشیند و لایه‌ای از رسوبات غنی بر جای می‌گذارد و زمین‌های مرطوب را مستعد کشت و زرع می‌کند.
۴۵۶. زیرا زندگی در اطراف رود پربرکت نیل آسان‌تر و مطبوع‌تر از زندگی در کناره‌های دجله و فرات بود.
۴۵۷. مصریان به زندگی بعد از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می‌ماند و سپس به جسم بازمی‌گردد. به همین دلیل اجساد فرعون‌ها را برای جلوگیری از فاسد شدن جسم، مومیایی می‌کردند.
۴۵۸. الف اختراع خط هیروگلیف و دموتیک ب پاپیروس ج حاوی مطالب ادبی، دینی و شرح حال و اقدامات فرعون‌ها بود.
۴۵۹. ترویج یگانه‌پرستی در قالب پرستش خدای خورشید و تبلیغ یکتاپرستی توسط حضرت یوسف و حضرت موسی
۴۶۰. قانون‌نامه حمورابی، زیرا این منبع، منبع دست‌اول ما نسبت به موضوع مورد نظر محسوب می‌شود.
۴۶۱. امپراتوری / آکدی‌ها (سارگن)
 ۴۶۲. شبه‌جزیره سینا در شمال شرق این کشور
 ۴۶۳. گیلگمش ۴۶۴. الف سومریان ب مصر

پاسخ سؤالات درس ۵

۴۶۵. نادرست: جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ هند و چین در جنوب و شرق آسیا، زادگاه تمدن‌های کهن بوده است.
 ۴۶۶. درست
 ۴۶۷. نادرست: پنج‌هزار سال پیش
 ۴۶۸. نادرست: تمدن سند متکی بر کشاورزی بود.
 ۴۶۹. نادرست: مهم‌ترین اثر بر جای مانده از عقاید آریایی‌هایی که به هند وارد شدند، وداها است.
 ۴۷۰. درست ۴۷۱. درست
 ۴۷۲. نادرست: داریوش هخامنشی قسمت‌هایی از شمال غرب هند را تصرف و آنجا را خراج‌گزار خویش کرد.
 ۴۷۳. درست
 ۴۷۴. نادرست: پس از ضعف و زوال موریان، به‌تدریج سلسله گوپتا قدرت را به دست رفت.
 ۴۷۵. الف ۳ ب ۴ ج ۵
 ۴۷۶. الف ۷ ب ۴ ج ۶ د ۵ ه ۱
 ۴۷۷. موهنجودارو - هاراپا ۴۸۳. تبت - چین
 ۴۷۸. رود سند ۴۸۴. شمال غربی
 ۴۷۹. ۱۵۰۰ ۴۸۵. گزینه «۲»
 ۴۸۰. جنوب ۴۸۶. گزینه «۱»
 ۴۸۱. سانسکریت ۴۸۷. گزینه «۳»
 ۴۸۲. بودایی

۵۴۰. نادرست: دره پهناور رود هوانگ‌هو در شمال، چین را در معرض خطر یورش قرار داده بود.
۵۴۱. درست

مشاوره: رفیقما حواست باشه ژنگ اسم دیکه شی هوانگ‌تی بوده.

۵۴۲. درست
۵۴۳. درست
۵۴۴. درست
۵۴۵. درست
۵۴۶. الف ۵ ب ۲ ج ۴ د ۱ ه ۷
۵۴۷. الف ۳ ب ۵ ج ۴ د ۲
۵۴۸. شی هوانگ‌تی
۵۴۹. هوانگ‌هو
۵۵۰. کنفوسیوس
۵۵۱. بودا
۵۵۲. کنفوسیوس
۵۵۳. سومر و مصر
۵۵۴. شرقی
۵۵۵. جلگه‌ها و آبرفت‌های حاصل‌خیز
۵۵۶. تایلند، برمه، هند و آسیای مرکزی
۵۵۷. چین را در معرض یورش اقوام بیابان‌گرد قرار داده بود.
۵۵۸. شی هوانگ‌تی
۵۵۹. نوستی
۵۶۰. به دلیل موقعیت جغرافیایی ویژه
۵۶۱. در زمانی که حکومت و تمدنشان در اوج شکوفایی بود.
۵۶۲. همان ژنگ، یکی از فرمانروایان سلسله چه این بود که بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار پیروز شد و چین را متحد کرد.
۵۶۳. خدایان و قهرمان اساطیری
۵۶۴. تسلط بیشتر بر حکومت مرکزی
۵۶۵. رونق تجارت
۵۶۶. پس از مرگ شی هوانگ‌تی، چین دچار آشوب شد و مدتی بعد سلسله هان روی کار آمد.
۵۶۷. کنفوسیوس
۵۶۸. نام اصلی اش ژنگ و یکی از فرمانروایان سلسله چه این بود. او عنوان شی هوانگ‌تی (به معنای امپراتور اول) را که پیش از آن مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بود، برای خود برگزید.
۵۶۹. دیوار بزرگ چین را که پیش از شی هوانگ‌تی ساختش آغاز شده بود، او تکمیل کرد. این دیوار برای نهبانی از مرزهای شمالی بود.
۵۷۰. هر دو تمدن، بر کشاورزی استوار بود. هند و تمدن سند متکی بر جلگه‌های حاصل‌خیز اطراف رود سند و چین متکی بر جلگه‌ها و آبرفت‌های حاصل‌خیز رود هوانگ‌هو و یانگ‌تسه بود.
۵۷۱. در هر سه تمدن، در ابتدای حکومت دولت - شهری یا کشور - شهری برقرار بود.
۵۷۲. در هند، زمانی که پیروان آیین برهمنی از آن روی گردان بودند، آیین بودا رواج یافت و در چین در زمان سلسله هان و همگام با عقاید کنفوسیوس رواج یافت.
۵۷۳. چین در آغاز به صورت کشور - شهری بود و حاکمانی بر هر منطقه حکومت می‌کردند و تفرقه، میان آن‌ها حاکم بود. ولی شی هوانگ‌تی توانست بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار پیروز شود و به تفرقه و تجزیه سیاسی در چین پایان دهد.
۵۷۴. شی هوانگ‌تی اقداماتی در راستای تمرکز سیاسی، رونق تجارت و متحد ساختن چین انجام داد و عنوان شی هوانگ‌تی (امپراتور اول) را که تا پیش از آن مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بود برگزید. حمورابی نیز شیوه حکومتی مبتنی بر اطاعت همه (حاکمان محلی) از فرمانروا را بنا نهاد و در قانون‌نامه‌اش درباره کشاورزی، اقتصاد و... مطالبی ارائه داد.

۵۱۵. زیرا این آیین آداب و مناسک سختی را بر پیروان خود تحمیل می‌کرد.
۵۱۶. زیرا روی گردانی تدریجی برخی پیروان برهمنی، زمینه را برای شکل‌گیری و رواج اندیشه‌ها و آیین‌های دیگر در هند از جمله آیین بودایی فراهم کرده بود.
۵۱۷. زیرا ساکنان این منطقه در جلگه‌های آبرفتی و حاصل‌خیز اطراف رود سند به کشت محصولات مختلف مشغول بودند.
۵۱۸. زیرا به صورت پراکنده می‌زیستند.
۵۱۹. در وهله اول تمدن سند رو به انحطاط قرار داشت و در وهله دوم آریایی‌ها قومی جنگاور و دارای اسب و ارابه بودند.
۵۲۰. ۱ معماری منحصربه‌فرد ۲ مجهز بودن به شبکه فاضلاب ۳ شکوفایی صنعت و هنر
۵۲۱. موری - گوپتا
۵۲۲. ۱ ساکنان تمدن دره سند، شهرهای خود را بر اساس نقشه‌ای دقیق و معماری تقریباً یکسانی می‌ساختند. ۲ خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی با پهنای معین یکدیگر را قطع می‌کردند. ۳ ساختمان‌ها با معماری همسان و آجرهایی به اندازه مشخص بنا می‌شد. ۴ شهرها مجهز به شبکه فاضلاب بودند.
۵۲۳. گندم، جو، پنبه و پرورش گاو میش
۵۲۴. ۱ زندگی سراسر رنج و درد بی‌پایان است. ۲ سرچشمه این درد، آرزو و خواستن است. ۳ تنها با رسیدن به نیروانا می‌توان بر آرزو و خواسته غلبه کرد. ۴ از هشت راه مقدس می‌توان به نیروانا رسید.
۵۲۵. استقرار آریایی‌ها و شکل‌گیری آیین برهمنی
۵۲۶. ظهور نظام کاستی به همراه آیین برهمنی
۵۲۷. کشاورزی و صنعت - تمدن سند متکی بر کشاورزی بود و ساکنان آن محصولاتی همچون گندم، جو و پنبه کشت می‌کردند. همچنین نشانه‌هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی در آن منطقه به دست آمده است.
۵۲۸. آریایی‌های هند نیز همانند سایر اقوام هند و اروپایی، خدایان گوناگونی را به عنوان یکی از مظاهر طبیعت، مانند آسمان، ماه، خورشید، باد و آتش می‌پرستیدند، آنان همچون آریایی‌های ایرانی، به خدایان غیرمادی و مافوق طبیعت اعتقاد داشتند.
۵۲۹. تمدن سند ساز ویرانه‌های تمدن سند، ابزارها، ظرف‌ها، آثار هنری، مجسمه‌ها و زیورآلاتی کشف شده است که بیانگر شکوفایی صنعت و هنر آن دوره است.
۵۳۰. به مرور زمان آیین پیچیده‌ای در هند پدید آمد که به آیین برهمنی مشهور شد. این آیین به خدایان ستایش شده در وداها باور داشت و آداب و مناسک دشواری بر پیروان خود تحمیل می‌کرد که مراسم قربانی کردن از سخت‌ترین آن‌ها بود.
۵۳۱. ۱ آریایی‌ها ۲ هخامنشیان (داریوش بزرگ) ۳ یونانیان (اسکندر) ۴ سلسله موری ۵ سلسله گوپتا
۵۳۲. داریوش بزرگ
۵۳۳. چندرا گوپتا
۵۳۴. بودا
۵۳۵. آشوکا
۵۳۶. وجود اشیای مربوط به تمدن ایران و بین‌النهرین در یافته‌های باستانی شهرهای سند.
۵۳۷. خیر: زیرا اسناد و آثاری که از این تمدن به دست آمده هنوز رمزگشایی و خوانده نشده‌اند.
۵۳۸. بودایی: زیرا آیین برهمنی مناسک و آداب سختی را به پیروان خود تحمیل می‌کند.
۵۳۹. نادرست: سلسله گوپتا در زمان آشوکا به اوج قدرت رسید.

پاسخ سؤالات درس ۶

۵۹۷. درست

۵۹۸. نادرست: این توصیف مربوط به آریایی‌هاست: مینوسی‌ها دریانورد بودند.

۵۹۹. نادرست: گرچه اشاره مستقیمی به این موضوع نشده است ولی در متن درسنامه گفتیم که موقعیت جغرافیایی یونان شرایط مناسبی را برای کشتی‌رانی و دریانوردی فراهم کرده بود.

۶۰۰. نادرست: نشان از قدرت، رفاه و معماری پیشرفته آنان دارد.

۶۰۱. درست ۶۰۲. درست

۶۰۳. نادرست: اسکندر پسر و جانشین فیلیپ بود.

۶۰۴. نادرست: نخستین دوره در سال ۷۷۶ ق.م انجام شد.

۶۰۵. درست ۶۰۶. درست

۶۰۷. الف ۲ ب ۱ ج ۱ د ۲ ه ۱

۶۰۸. الف ۷ ب ۵ ج ۲ د ۶ ه ۴

۶۰۹. چهارم و پنجم قبل از میلاد

۶۱۰. پدر علم پزشکی ۶۱۷. گزینه «۳»

۶۱۱. پنجم

۶۱۸. گزینه «۱»

۶۱۲. یونان

۶۱۹. گزینه «۲»

۶۱۳. زنوس

۶۲۰. گزینه «۱»

۶۱۴. فارابی - ابن‌سینا

۶۲۱. گزینه «۲»

۶۱۵. مردان بالغ آتنی

۶۲۲. گزینه «۳»

۶۱۶. ایران - مصر - بین‌النهرین

۶۲۳. گزینه «۱»

۶۲۴. سیاستمداری آزادی‌خواه و رهبر آتنی‌ها بود.

۶۲۵. بارهبری پریکلس، آتن در مسیر پیشرفت و توسعه نظامی گام برداشت.

۶۲۶. رقابت شهرها و جنگ‌های داخلی

۶۲۷. کشمکش با اقوام مهاجم

۶۲۸. منسوب به شاه افسانه‌ای جزیره کرت هستند.

۶۲۹. به زبان یونانی صحبت می‌کردند اما از زندگی شهری و تمدن پیشرفته بهره‌مند نبودند.

۶۳۰. آسیای صغیر

۶۳۱. زنوس خدای آسمان و آذرخش بود و آتن‌محافظة شهر آتن و خدایانوی خرد بود.

۶۳۲. در قرن‌های ششم و پنجم قبل از میلاد

۶۳۳. روش علمی و با تکیه بر خرد ۶۳۴. یونان و به‌ویژه آتن

۶۳۵. او معتقد بود بیماری‌ها علت‌های طبیعی دارند.

۶۳۶. ارسطو، افلاطون و سقراط و اساس کار آن‌ها عقل‌گرایی بود.

۶۳۷. در فاصله سال‌های ۴۳۱ تا ۴۰۴ ق.م سلسله جنگ‌هایی میان دو گروه رقیب آتن و اسپارت رخ داد که به جنگ‌های پلوپونزی معروف شد.

۶۳۸. یونانیان به دوازده خدای باور داشتند. کوه المپ جایی است که این دوازده خدا که در رأسشان زنوس قرار داشت، در آن جای داشتند.

۶۳۹. یونانیان به احترام خدایان و قهرمانان خویش، جشن‌ها و مسابقات مختلفی برگزار می‌کردند که یکی از آن‌ها المپیک بود که هر چهارسال یکبار در دولت - شهر المپیا برگزار می‌شد.

۶۴۰. در قرن‌های ششم و پنجم پیش از میلاد نوع متفاوتی از مردم‌سالاری در آتن شکل گرفت که در آن فقط مردان بالغ آتنی حق رأی و مشارکت در امور کشور را داشتند.

۵۷۵. در مصر شبه‌جزیره سینا در شمال شرق و در چین دره رود هوانگ‌هو در شمال، این دو تمدن را در معرض یورش اقوام مهاجم قرار داده بود.

۵۷۶. دره رود هوانگ‌هو در شمال

۵۷۷. زیرا در آنجا حکومت‌های کشور - شهری و محلی برقرار بود که نتوانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی به‌طور کامل متحد و یکپارچه کنند.

۵۷۸. زیرا می‌خواست اهمیت جایگاه و اقداماتش را بزرگ نشان دهد.

۵۷۹. زیرا از موقعیت جغرافیایی ویژه برخوردار بود.

۵۸۰. او با نوسازی تشکیلات اداری و مالیاتی و شبکه گسترده‌ای از جاده‌ها توانست بر حکومت مرکزی تسلط بیشتری یابد و بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار پیروز شود.

۵۸۱. چین در این دوره پیشرفت‌های زیادی کرد و چینیان به ابداعات و اختراعات مهمی دست زدند. سلسله هان با گسترش قلمرو از جنوب و غرب با کشورهای مثل ایران ارتباطات سیاسی و فرهنگی و اقتصادی برقرار کرد.

۵۸۲. کنفوسیوس مبنای روابط را احترام می‌دانست.

۵۸۳. کنفوسیوس خانواده را اساس نظام اجتماعی و سیاسی می‌دانست.

۵۸۴. ۱ افزایش جمعیت ۲ پیدایش نخستین شهرها

۵۸۵. چین نیز مانند سومر و مصر در آغاز شامل چندین دولت - شهر بود که بر هر قسمت جنگجویی حکومت می‌کرد. به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرار می‌گرفتند و سلسله‌های حکومتی پدید آمد. اما تا قرن‌ها نتوانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی به‌طور کامل متحد و یکپارچه کنند؛ بنابراین از ناحیه شمال با تفرقه سیاسی و یورش پیاپی اقوام کوچ‌رو مواجه بود.

۵۸۶. امپراتور اول - مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بود.

۵۸۷. ۱ تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد و شبکه گسترده‌ای از جاده‌ها ساخت. با هدف: تسلط بیشتر بر حکومت مرکزی. ۲ مقیاس وزن‌ها و اندازه‌ها و معیار سکه‌ها را یکسان کرد، با هدف رونق تجارت. ۳ دیوار بزرگ چین را تکمیل کرد. ۵۸۸. سلسله هان با گسترش قلمرو از جنوب و غرب با کشورهای مثل ایران ارتباط سیاسی و فرهنگی و اقتصادی برقرار کرد. به‌عنوان مثال جاده‌ای که امروزه معروف به جاده ابریشم است و چین را از طریق ایران به اروپا متصل می‌کرد، در این دوره گشایش یافت.

۵۸۹. یکی از برجسته‌ترین اندیشمندان چینی بود که چند قرن پیش از شی هوانگ‌تی می‌زیست. او بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و درباره دین یا خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است. اساس تعالیم او این بود که مردم چطور رفتار کنند و حاکمان چگونه رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند. ۵۹۰. شی هوانگ‌تی به‌شدت با عقاید کنفوسیوس مخالف بود و دستور داد آثارش را بسوزانند و حکیمان پیرو او را نابود کنند.

۵۹۱. یکی از اقدامات مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار در تاریخ چین تبدیل شد، انتخاب مأموران دولتی بر پایه اصول و تعالیم کنفوسیوس بود. براساس این اصول افراد در چهارچوب توانمندی و شایستگی‌های خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی‌های خانوادگی به خدمت گرفته می‌شدند.

۵۹۲. شی هوانگ‌تی

۵۹۳. کنفوسیوس

۵۹۴. کسانی که داوطلب خدمات دولتی در زمان سلسله هان بودند، لازم بود در آزمون‌های مختلف شرکت کنند تا استعداد و صلاحیت خود را ثابت کنند. ۵۹۵. در دوران سلسله چهاین و زمان شی هوانگ‌تی، زیرا او به‌شدت مخالف عقاید کنفوسیوس بود.

۵۹۶. دره رود هوانگ‌هو در شمال - دیوار بزرگ چین

۶. الف اور (۲۵) ب ستاره پرستی و بت پرستی (۲۵)

۷. مزدک طرفدار برابری مردم در بهره مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود و اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود کہ زمین و دارایی طبقات بالا، میان تہی دستاں تقسیم شود۔ در پایان دوران قباد، با ہدایت خسرو انوشیروان، مزدک بہ مناظرہای ساختگی دعوت شد و در پایان آن، بہ ہمراہ تعدادی از ہوادارانش بہ قتل رسید۔ (۷۵)

۸. در دین زرتشتی، آتش عنصری مقدس بود و زرتشتیان با نیایش در برابر آتش، اہورہمزدا را ستایش می کردند۔ بہ ہمین دلیل در دورہ ساسانیان آتشکدہہای بسیاری در شہرہا و روستاہای ایران ساختہ شد۔ (۱)

۹. در حدود ۲۴۰۰ ق۔م قوم اکد کہ در مرکز بین النہرین می زیست، بہ فرماندہی سارگن بر کشور - شہرہای سومری مسلط شد۔ سارگن سپس سرتاسر بین النہرین را بہ فرمان خود در آورد و امپراتوری بزرگی تشکیل داد۔ این امپراتوری مردم و اقوامی را کہ دارای اندیشہ، آداب و رسوم، صنعت و ہنر گوناگونی بودند، یکپارچہ و متحد کرد و موجب تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین النہرین شد۔ (۲)

۱۰. گوسانہا شاعران و موسیقی دانان دورہ گردی بودند کہ در زمان حکومت اشکانی بہ نقل داستانہای ملی و پهلوانی با شور و ہیجان فراوان می پرداختند و آنہا را از حفظ برای مردم روایت می کردند۔ در حقیقت این گوسانہا بودند کہ داستانہای ملی و پهلوانی را سینہ بہ سینہ بہ نسلہای بعدی منتقل می کردند۔ (۱)

۱۱. دورہ ساسانی یکی از دورہہای درخشان موسیقی ایران است۔ ہنرمندان عرصہ موسیقی در دورہ ساسانی بیش از پیش مورد توجہ شاہان قرار گرفتند و از منزلت و امتیازات ویژه برخوردار شدند۔ (۱)

۱۲. بہ طور کلی جامعہ ایران در دوران اشکانیان شامل گروہ حاکم و تودہہای مردم عادی بود۔ اعضای گروہ حاکم، بہ دو دستہ تقسیم می شدند: در مرتبہ نخست اعضای خاندان شاهی و دیگر خاندانہای قدرتمند قدیمی بودند کہ مهم ترین منصبہای سیاسی و نظامی مانند حکومت مناطق مختلف کشور و فرماندہی سپاہ و عضویت در مجلس آن زمان را در اختیار داشتند۔ گروہ دوم بہ نجبای درجہ دوم اختصاص داشت۔ (۱)

پاسخ آزمون شماره ۲ نوبت اول / تالیفی

۱. الف ۱ درست (۲۵) ۲ نادرست: ساسانیان مصمم بودند بہ جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومت متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند۔ (۲۵)

ب الف (۳ ب) ۲ ج ۵ (ہرمورد) (۲۵)

ج ۱ بابل ۲ انطاکیہ (ہرمورد) (۲۵)

د ۱ گزینه ۱ ۲ گزینه ۳ ۳ گزینه ۲ ۲

ه ۱ بہ دست آوردن ثروت ہنگفت و ہمسایہ شدن با دولت - شہرہای یونان (۲۵) ۲ اختلاف و دشمنی میان پادشاہ و بزرگان کشور (۲۵)

۲. الف تمدن میسن بہ دلیل رقابت شہرہا و جنگہای داخلی ضعیف شد و از ۱۱۰۰ تا حدود ۸۰۰ ق۔م یونان دچار چنان انحطاطی شد کہ مورخان آن را عصر تاریکی نامیدہ اند۔ (۱) ب گاہ شماری نظامی است کہ انسان برای اندازہ گیری دقیق زمان (روز، ماہ و سال) ابداع کردہ است۔ (۱)

۱۸۵۰. بیشتر آثار فلزی باقی مانده از این دورہ را انواع بشقاب، سینی و کاسہ تشکیل می دهند۔ این ظرفہا کہ دارای نقش و نگارہای بسیار زیبا و ظریف هستند، اغلب برای مصرف خاندان شاهی و خانوادہہای اشرافی تہیہ می شدند۔ برخلاف فلزکاری، ہنر سفالگری در دورہ ساسانی رونق گذشتہ را نداشت۔

۱۸۵۱. بافندگی اعم از بافت پارچہ و قالی، عرصہ دیگری بود کہ ہنرمندان عہد ساسانی در آن استعداد و نبوغ ہنری خود را برای خلق آثار زیبا بہ نمایش گذاشتند۔ منسوجات آن زمان بہ ویژه پارچہہای ابریشمی، بسیار ظریف و پرنقش و نگار بودند۔ شواہد موجود، بیانگر رونق و شکوفایی ہنر فرش بافی در آن دورہ است۔

۱۸۵۲. زیرا آنہا در ابتدا تابع سلوکیان بودند و بہ ہمین دلیل بہ ناچار باید از ہنر آنہا استفادہ می کردند۔ بہ علاوہ در اثر ترویج و گسترس ہنر و فرهنگ یونانی (ہرچند ضعیف) روح ہنر ایرانی کمرنگ شدہ بود۔

پاسخ آزمون شماره ۱ نوبت اول / تالیفی

۱. الف ۱ نادرست: تدوین خدای نامہہا در زمان ساسانیان دلالت بر علاقہ ایرانیان بہ ثبت و نگارش اخبار و رویدادہای مهم دارد۔ (۲۵)

۲ درست (۲۵)

ب الف (۲ ب) ۳ ج ۴ (ہرمورد) (۲۵)

ج ۱ پریکلس (۲۵) ۲ کراسوس (۲۵)

د ۱ گزینه ۱ ۲ گزینه ۱ ۳ گزینه ۲ ۲ (ہرمورد) (۲۵)

ه ۱ ہخامنشیان و اشکانیان (۲۵) ۲ زیرا در این دورہ دین زرتشتی، رسمیت یافت۔ (۲۵)

۲. الف تاریخ علمی است کہ بہ مطالعہ ہمہ جنبہہای زندگی انسانہا و جوامع در گذشتہ می پردازد و علل و نتایج و افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می کند۔ (۱) ب خط زمان ابزار مناسبی است کہ بہ وسیلہ آن می توان رویدادہای یک دورہ یا دورانہای مختلف تاریخی را بہ ترتیب زمان وقوع آنہا بر روی نمودار نشان داد۔ (۱)

۳. الف آریایی اعتقاد داشتند کہ نفوذ و قدرت خدایانشان محدود بہ ناحیہ و شہر خاصی نیست، بلکہ تمام قلمرو گیتی را در برمی گیرد: این درحالی است کہ سومریان معتقد بودند ہر دولت - شہر خدای مخصوص بہ خود را دارد۔ (۱) ب بہ طور کلی در جوامع باستانی فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی ممتازی داشتند و دارای قدرت و نفوذ فراوان بودند۔ زنان ایرانی و ایلامی در کارہای مهم جامعہ نقش اساسی و تعیین کنندہ داشتند درحالی کہ زنان یونانی از چنین موقعیتی بی بہرہ بودند و حتی وضعیت زنان رومی بہتر از آنہا بود۔ (۱)

۴. الف در میان تمدنہای نخستین، تمدن چین بہ سبب موقعیت ویژه جغرافیایی خود کمتر تحت تأثیر نفوذ خارجی بودہ است۔ (۱) ب یکی از ویژگیہای مهم تمدن ایلامی و در واقع تمدن کهن ایرانی، مقام و منزلت والایی است کہ زنان داشتہ اند۔ بہ طور کلی در جوامع باستانی فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی ممتازی داشتند و دارای قدرت و نفوذ فراوان بودند۔ زنان ایرانی و ایلامی در کارہای مهم جامعہ نقش اساسی و تعیین کنندہ داشتند درحالی کہ زنان یونانی از چنین موقعیتی بی بہرہ بودند و حتی وضعیت زنان رومی بہتر از آنہا بود۔ (۱)

۵. الف انواع مالیاتہا شامل مالیات کشاورزی و دام، مالیات پیشہوران و مالیات سرانہ، عوارض گمرکی، حمل و نقل و راہداری و حق بہرہ برداری از معادن و جنگلہا (۱) ب شناسایی و کشف - حفاری - استخراج و تنظیم اطلاعات (۱) ج منبع شناخت و تفکر - بہرہ گیری از گذشتہ برای حال و آیندہ - تقویت حس میہن دوستی و ہویت ملی (۱)